

Рослинництво, кормовиробництво

УДК 633.111.1:631.

524.86

© 2010

М.М. Кирик,

академік УААН

А.Б. Ковалишин

Національний

університет біоресурсів

і природокористування

України

Г.М. Ковалишина,

кандидат сільсько-
господарських наук

Миронівський інститут

пшениці імені В.М.Ремесла

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ НА УРАЖЕНІСТЬ ЗБУДНИКОМ ТВЕРДОЇ САЖКИ

Установлено, що ураження пшениці озимої твердою сажкою залежить від строків сівби, найменша кількість рослин була уражена на ранніх посівах, найбільша — пізніх. Оптимальна температура для проростання теліоспор збудника хвороби — 7°C, з підвищенням температурного режиму цей показник знижувався. Найменше проростання відзначено за температури 30°C.

Попри протруєння насіння перед сівбою тверда сажка пшениці залишається проблемою сьогодення на полях України. Потенційно ця хвороба є дуже небезпечною. Найменше послаблення боротьби з нею може призвести до епіфітотійного розвитку хвороби [1].

Більшість учених вважають, що за температури нижче 4°C і вище 16°C різко зменшується кількість уражених паростків, оптимальна температура для їх інфікування — 5—10°C. За температури вище 20°C цей процес не відбувається. Тому сильніше уражуються твердою сажкою пізні посіви озимої і ранні — пшениці ярої [2, 3, 6, 7].

Мета досліджень — визначити вплив строків сівби пшениці озимої на ураженість колосся твердою сажкою, встановити оптимальні температури для проростання теліоспор *Tilletia caries* (DC) Tul.

Методика досліджень. Польові дослідження проводили впродовж 2008—2009 рр. у відділі захисту рослин Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла на пшениці озимій сорту Подолянка, лабораторні — проблемній науково-дослідній лабораторії мікології та фітопатології кафедри фітопатології ім. акад. В.Ф. Пересипкіна Національного університету біоресурсів і природокористування України.

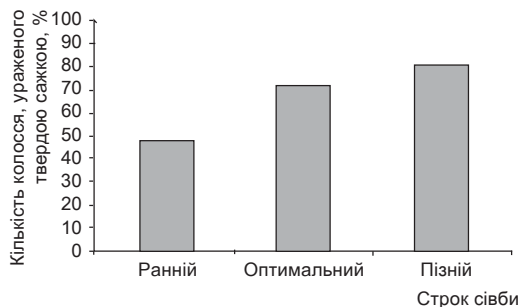
Штучний інфекційний фон *T. caries* на пшениці озимій створювали за методикою А.І. Боргарда-Анпилогова [4].

Інтенсивність ураження колосу твердою саж-

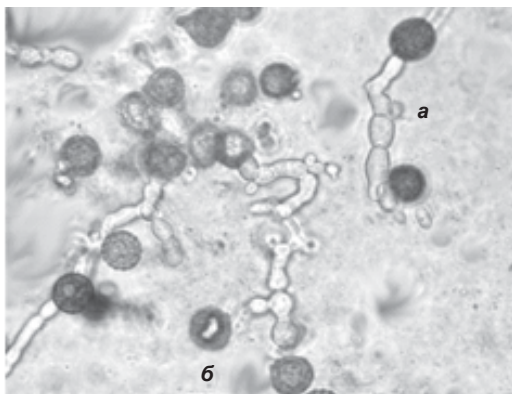
кою з'ясовували за методиками, наведеними в праці [5].

Проростання теліоспор патогену визначали з використанням суспензії спор. При її приготуванні до 0,5 л 2%-ї картопляно-глюкозної води додавали 1 г спор і розливали в стерильні чашки Петрі, які поміщали в термостати з температурами 7, 10, 13, 20, 25 і 30°C. На 2-, 4- і 6-й дні з використанням камери Горяєва підраховували кількість пророслих спор.

Результати досліджень. При вивченні ураженості пшениці озимої сорту Подолянка твердою сажкою у 2008—2009 рр. на штучному інфекційному фоні *Tilletia caries* (DC) Tul було встановлено, що розвиток хвороби проходить

Рис. 1. Вплив строків сівби пшениці озимої сорту Подолянка на ураженість колосся твердою сажкою (Миронівський інститут пшениці імені В.М. Ремесла, 2008—2009 рр.)

Рис. 2. Теліоспори збудника твердої сажки *T. caries* (DC) Tul: а — пророслі; б — непро- рослі. $\times 400$

Вплив температури на проростання теліоспор твердої сажки

Експозиція проростання теліоспор, днів	Кількість пророслих теліоспор за різної температури, %					
	7°C	10°C	13°C	20°C	25°C	30°C
2	30,4	18,7	13,4	8,57	5,65	2,76
4	40,6	30,4	24,6	14,1	9,64	4,32
6	73,2	51,7	41,8	27,4	14,29	5,56

з різною інтенсивністю за різних строків сівби (рис. 1).

Так, у ранніх посівах пшениці озимої ура-

женість твердою сажкою становила 48,5%, оптимальних — 71,5%. Найінтенсивніше хвороба розвивалась на ділянках, де сівбу проводили в пізні строки: твердою сажкою було охоплено 81,5% колосся.

Для визначення причини ураженості твердою сажкою пшениці озимої за різних строків сівби нами було проведено ряд досліджень з вивчення впливу температури на проростання теліоспор *T. caries* (таблиця). Пророслі теліоспори *T. caries* наведено на рис. 2.

За результатами досліджень, найінтенсивніше проростання спостерігалось у спор, які витримували за температури 7°C: на 2-й день паростки утворились у 30,4% теліоспор, 4- і 6-й дні — відповідно 40,6 і 73,2%. За температури 10 і 13°C — відповідно 18,7 і 13,4%, 30,4 і 24,6% та 51,7 і 41,8%; 20 і 25°C — 8,6 і 5,7%, 14,1 і 9,6% та 27,4 і 14,29%. Найменше про-

рослих теліоспор збудників спостерігалось у варіантах за температури 30°C — 2,8%, 4,3 і 5,6%.

Висновки

Ураження пшениці озимої твердою сажкою значною мірою залежить від строків сівби. У польових умовах Миронівського інституту пшениці імені В.М. Ремесла за роки проведення досліджень (2008—2009) на штучному інфекційному фоні *Tilletia caries* (DC) Tul найменше уражувалися твердою сажкою ранні посіви

(48,5%), найбільше — пізні (81,5%), що пояснюється сприятливою температурою (7°C) у цей період для проростання теліоспор (73,2%).

З підвищенням температурного режиму до 10, 13, 20, 25 і 30°C проростання теліоспор знижується до 51,7; 41,8; 27,4; 14,3 і 5,6%.

Бібліографія

1. Бабаянц Л.Т. Генетическая основа устойчивости к возбудителю твердой головни (*Tilletia caries* (DC) Tul) новых линий пшеницы/Л.Т. Бабаянц, Л.А.Дубинина, Г.М.Ющенко//Цитология и генетика. — 1999. — 33, № 6. — С. 25—30.
2. Пересипкін В.Ф. Атлас хвороб польових культур/В.Ф. Пересипкін. — К.: Урожай, 1976. — 214 с.
3. Методические указания по изучению устойчивости зерновых культур и расового состава возбудителей головневых болезней/В.И. Кривченко, Д.В. Мягова, Л.Г. Щелко, З.В. Тимошенко — Л., 1978. — 107 с.
4. Методы изучения устойчивости зерновых культур к возбудителям головневых заболеваний/

В.И. Кривченко, Д.В. Мягова, Л.Г. Щелко, З.В. Тимошенко, Д.П. Пшинник. — Л., 1972. — 59 с.
5. Методы селекции и оценки устойчивости пшеницы и ячменя к болезням в странах-членах СЭВ/Л. Бабаянц, А. Мештергази, Ф. Вехтер и др. — Прага, 1988. — 321 с.
6. Gassner G. Untersuchungen über die temperature und Lichtabhängigkeit der Sporeneimung verschiedener Tilletia/G. Gassner, E. Niemann-Arten// Phytopathol. Z. — 1954. — Bd. 22. — № 4. — S. 367—394.
7. Nieman E. Eindringen und Ausbreitung von Tilletia/E. Nieman — Arten in getreidepflanzen. — Prakt. Bl. — Pflanzenban, Pflanzensch. — 1958. — Bd. 53. — S. 227—231.